

Makale Gönderim Tarihi: 28.01.2025 - Makale Kabul Tarihi: 24.03.2025
DOI: 10.29329/tegad.2025.1301.2

TÜRKİYE’NİN GÖÇMEN VE MÜLTECİ POLİTİKALARI: SURIYE ÖRNEĞİ

Eda Nur ŞAHİN*

Özet

Bu çalışma, Arap Baharı ve Suriye iç savaşının Türkiye-Suriye ilişkileri üzerindeki etkilerini ve Türkiye’nin bu süreçte izlediği politikaları incelemektedir. Arap Baharı’nın başlangıcında Türkiye, Suriye ile ekonomik ve diplomatik iş birliğine dayalı olumlu bir ilişki sürdürürken, Esad rejiminin halk protestolarına yönelik sert müdahaleleri Türkiye’nin dış politikasında köklü bir değişime neden olmuştur. Türkiye, Suriye krizinde insani yardım, güvenlik ve rejim değişikliği odaklı politikalar izlemiştir. Özellikle açık kapı politikası ile milyonlarca Suriyeli mülteciye ev sahipliği yapan Türkiye, mülteci yönetimi, sınır güvenliği ve terörle mücadele gibi çok boyutlu sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Bu bağlamda çalışma, Türkiye-Suriye ilişkilerinde mülteci sorununun güvenlik riskleri yarattığı, ikili ilişkiler üzerinde belirgin etkiler oluşturduğu ve krizle birlikte bu risklerin daha da derinleştiği yönündeki varsayımlar doğrultusunda şekillendirilmiştir. Çalışma, Türkiye’nin Suriye’ye yönelik askeri müdahalelerinin ve uluslararası iş birliği çabalarının hem bölgesel hem de küresel düzeyde yarattığı etkileri değerlendirmektedir. Sonuç olarak, Türkiye’nin Suriye krizindeki rolü, insani sorumluluklar, güvenlik öncelikleri ve diplomatik zorluklar arasında bir denge kurma çabası olarak şekillenmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Suriyeliler, Türkiye, göç.*

Türkiye’s Migrant and Refugee Policies: The Case of Syria

Abstract

This study examines the impact of the Arab Spring and the Syrian Civil War on Turkey-Syria relations and the policies pursued by Turkey during this period. At the onset of the Arab Spring, Turkey maintained positive economic and diplomatic relations with Syria. However, the Assad regime’s harsh response to public protests led to a significant shift in Turkey’s foreign policy. Turkey adopted a multidimensional approach focusing on humanitarian aid, security, and regime change. Hosting millions of Syrian refugees under its open-door policy, Turkey faced challenges related to refugee management, border security, and counter-terrorism. In this context, the study is shaped in line with the assumptions that the refugee problem poses security risks in Turkey-Syria relations, has significant impacts on bilateral relations, and that these risks have deepened with the crisis. The study evaluates Turkey’s military interventions in Syria and its efforts

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Yozgat Bozok Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler, es2182910@gmail.com
ORCID:0009-0008-7643-6376

to foster international cooperation, highlighting the regional and global implications of these actions. In conclusion, Turkey's role in the Syrian crisis reflects a complex balance between humanitarian responsibilities, security priorities, and diplomatic challenges.

Keywords: *Syrians, Turkey, migration, Refugees, Humanitarian Aid.*

Giriş

Suriye’de 2011 yılında başlayan iç savaş, yalnızca Ortadoğu’daki bölgesel dengeleri sarsmamış, aynı zamanda milyonlarca insanı yerinden eden bir insani kriz yaratmıştır. Bu krizden en çok etkilenen ülkelerden biri olan Türkiye hem coğrafi konumu hem de insani sorumlulukları nedeniyle Suriyeli mültecilere yönelik “açık kapı” politikası benimsemiştir. Bugün, Türkiye, dünya üzerinde en fazla mülteciye ev sahipliği yapan ülke konumundadır. Ancak bu durum, insani yardımlar, toplumsal uyum, güvenlik ve ekonomik etkiler gibi çok yönlü zorlukları beraberinde getirmiştir.

Bu çalışma, Türkiye’nin Suriye mülteci krizine yönelik geliştirdiği politikaları hem ulusal hem de uluslararası boyutlarıyla ele almaktadır. Türkiye’nin geçici koruma statüsü, toplumsal entegrasyonu sağlamaya yönelik çabaları ve kriz yönetiminde uluslararası iş birliği politikalarının etkileri detaylı bir şekilde incelenmektedir. Çalışma, özellikle mülteci krizinin Türkiye’nin ulusal güvenlik politikaları üzerindeki etkisine ve uluslararası aktörlerle iş birliğinin sınırlarına odaklanmaktadır.

Bu çalışmanın temel amacı, Suriye mülteci krizinin Türkiye üzerindeki etkilerini çok boyutlu bir şekilde analiz etmek ve Türkiye’nin bu bağlamda geliştirdiği politika ve stratejilerin etkinliğini değerlendirmektir. Çalışma hem insani yardımlara dayalı politikaların hem de güvenlik odaklı yaklaşımların birbirini nasıl tamamladığını ya da zorladığını ortaya koymayı hedeflemektedir.

Bu çalışma, Türkiye’nin Suriye mülteci krizine yönelik politikalarının hangi insani, ekonomik ve güvenlik dinamikleri üzerinden şekillendiğini incelemeyi amaçlamaktadır. Ayrıca geçici koruma politikalarının, Suriyeli mültecilerin toplumsal entegrasyonuna katkı düzeyi değerlendirilecektir. Çalışma kapsamında mülteci krizinin Türkiye’nin ulusal güvenlik ve dış politikası üzerindeki somut etkileri analiz edilmekte; Türkiye’nin Avrupa Birliği ve diğer uluslararası aktörlerle yürüttüğü iş birliğinin, kriz yönetimindeki etkinliği de ele alınmaktadır.

Çalışmanın hipotezi, Türkiye’nin mülteci politikalarının başarısının, insani sorumluluklar ile ulusal güvenlik öncelikleri arasında bir denge kurma becerisine ve uluslararası desteklerin etkinliğine bağlı olduğudur. Bu çalışma, Türkiye’nin mülteci krizine yanıtının hem insani hem de politik boyutlarını çok yönlü bir perspektifle ele alarak, küresel mülteci yönetimi açısından önemli çıkarımlar sağlamayı hedeflemektedir.

Göç ve Göçmen Kavramları

Literatürde farklı şekillerde tanımlanan göç, çok boyutlu bir olgu olarak ortaya çıkar. Bu çeşitlilik, göçün çeşitli yönlerini inceleyen araştırmacıların farklı bakış açılarına sahip olmasından

kaynaklandığı gibi, göç kavramının kendine özgü özellikleri de bu çeşitliliği desteklemektedir. Göç, en geniş anlamıyla bir yerden başka bir yere hareketi, bu süreçteki uyum ve dönüşümü kapsayan bir olgu olarak tanımlanabilir. Yazıcı'ya (2019) göre göç, algılardaki değişimle başlayıp, bir mekândan diğerine gitme süreciyle devam eden ve sonunda uyum sağlama ile sonlanan bir bütünlük oluşturur. İnan (2016) ise göçü, “belirgin coğrafi bölgeler veya idari alanlar arasındaki yerleşim yeri değişiklikleri” olarak tanımlar. Erder'in (1986) göç tanımında ise hareketin sebeplerinin farklılık arz ettiğini ve bu hareketliliğin belirli bir süre zarfında, anlamlı bir mesafe kat edilerek gerçekleşmesi gerektiğini vurgulamaktadır (Yazıcı, 2019).

Göç, sosyal bilimlerde büyük bir öneme sahiptir, çünkü insanların göç yoluyla kültürel etkileşimlerde bulunarak yeni medeniyetlerin oluşmasına katkı sağladığı düşünülmektedir. Durugönül (1997), göçü, bir bireyin veya topluluğun kendi sosyo-kültürel ve coğrafi ortamından ayrılarak başka bir sosyo-kültürel ve coğrafi alana gitmesi olarak tanımlar. Göç eden bireylerin, yerli halkla etkileşimleri; ekonomi, iletişim, din ve sosyal yaşam gibi birçok alanda kendini gösterir. Göç, toplumların her dönem yaşamlarını etkileyerek, toplumsal yapının yeniden şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Göçün bu rolü, toplumsal çeşitliliğin ve farklı kültürlerin toplumlar içinde varlık gösterdiği bir ortamda, bireyler ve toplum arasındaki etkileşimi bütünlleştirerek, göç edilen yerlerin daha yaşanabilir hale gelmesini sağlamayı amaçlar (Durugönül, 1997)

Göçle ilgili farklı tanımlar olsa da sosyoloji başta olmak üzere coğrafya, siyaset bilimi, tarih, ekonomi, psikoloji ve hukuk gibi farklı disiplinlerden yapılan bu tanımların ortak noktası, yer değiştirme olgusudur. En sade haliyle göç, yer değiştirmek olarak tanımlanabilir (Akıncı, Nergiz & Gedik, 2015: 53).

Göçmen terimi, göç kararı alarak daha iyi yaşam koşulları arayışıyla bir yıldan fazla süreyle yabancı bir ülkede ikamet eden kişileri ifade eder. Göçmen, kendi ülkesinden ayrıлып başka bir ülkeye yerleşmeyi amaçlayan kişidir ve bu kavram genellikle gönüllü bir hareket olarak değerlendirilir. Ancak göçmen tanımında bir birlik bulunmamaktadır; sığınmacılar ve mültecilerle karşılaştırıldığında, göçmenlerin göç kararını etkileyen zorlayıcı faktörlerin daha az olduğu görülmektedir (Aktel & Kaygısız, 2018: 582). Fakat göçmenler genellikle, yer değiştirme kararını alırken karşılaşacağı zorlukları tam olarak bilemezler. Bu zorluklar yalnızca kültürel uyum sorunlarıyla sınırlı kalmaz; aynı zamanda toplumsal travmalar, ayrımcılık, bulaşıcı hastalıklar, yoksulluk ve psikolojik sorunlar gibi çeşitli sıkıntıları da içerebilir (Kaya & Erdoğan, 2015). Ayrıca bu tanımlama zamanla genişleyerek, göçmen kökenli bireyleri ve hatta onların sonraki nesillerini de kapsar hale gelmiştir. Uzun süreli göç alan ülkelerde, göçmen kökenli bireyler, doğdukları ülkede yaşamalarını na rağmen hâlâ “göçmen” veya “göçmen kökenli” olarak tanımlanmaktadır.

Türkiye'nin 1934 ve 2006 yıllarına ait İskân Kanunları, göçmen kavramını uluslararası literatürden farklı şekilde ele alır. Bu kanunlara göre, “göçmen” terimi, Türk soylu olup Türkiye'ye yerleşmeyi amaçlayan kişileri tanımlar. Göçmenler, yaşam koşullarını iyileştirme hedefiyle, göç ettikleri ülkenin sunduğu fırsatları arayarak yeni bir hayata başlamak isterler. Göç kararları, daha iyi bir yaşam umudu taşır, ancak bu yolculuk her zaman belirsizliklerle doludur. Göçmenlerin karşılaştığı zorluklar ve sonuçlar farklı olabilir, fakat tüm göçmenler için ortak bir durum, eski yaşam

biçimlerinden uzaklaşmak zorunda olmalarıdır (Yazıcı, 2019). Bu süreç, hem göçmeni hem de göç ettiği toplumları dönüştürür.

Sonuç olarak, göç, karmaşık ve çok yönlü bir olgudur; yer değiştirme, bireylerin yaşam biçimlerini, toplumsal yapıları ve kültürel dinamikleri derinden etkileyen bir süreçtir.

Göç Nedir?

Göç, sadece fiziksel bir yer değiştirme olgusundan ibaret değildir. Aynı zamanda göç eden kişi ya da toplumun kültürel, psikolojik ve toplumsal anlamda da bir dönüşüm yaşamasını içerir. Bu süreç, göçmenlerin yeni çevrelerine uyum sağlamaya çalışırken, bulundukları yerin sosyal yapısında da bazı değişimlere yol açar. Göçün tanımına farklı disiplinler ve perspektiflerden bakıldığında, her biri göçü farklı bir açıdan ele alır. Sosyolojik bir bakış açısıyla, göç, bireylerin yaşam alanlarını, toplumsal bağlarını ve kimliklerini dönüştüren, zaman içinde gelişen çok boyutlu bir süreçtir. Coğrafya açısından, göç, fiziksel olarak bir yerden başka bir yere hareketi tanımlarken; ekonomik bir perspektif, göçü daha çok iş gücü hareketliliği olarak ele alır. Hukuki açıdan ise göç, ulusal ve uluslararası sınırların geçilmesiyle ilgili düzenlemelere ve göçmenlik statülerine dayanır. Göç, çeşitli şekillerde sınıflandırılabilir. En yaygın sınıflandırmalardan biri, göçün hareket ettiği mesafeye göre yapılan ayırımdır (Aktel & Kaygısız, 2018). Buna göre göç, yerel göç, iç göç ve uluslararası göç olarak üç ana kategoriye ayrılabilir:

Yerel Göç: Aynı şehir veya kasaba içinde, daha iyi yaşam koşulları veya iş fırsatları arayışıyla yapılan yer değiştirmedir. Örneğin, bir kişinin kırsal bir yerden şehre taşınması yerel göç olarak kabul edilebilir.

İç Göç: Bir ülke sınırları içinde yapılan göçtür. İnsanlar daha iyi yaşam koşulları veya ekonomik fırsatlar arayarak bir şehirden başka bir şehre, bir bölgeden başka bir bölgeye taşınabilirler. Örneğin, Türkiye’de kırsal alanlardan büyük şehirlere göç, iç göç örneğidir.

Uluslararası Göç: Bir ülkenin sınırlarını aşarak başka bir ülkeye yapılan göçtür. Bu tür göç, genellikle ekonomik, politik ya da sosyal nedenlere dayanır. Uluslararası göçmenler, başka bir ülkenin vatandaşlık haklarından yararlanmak, daha iyi bir yaşam arayışı veya savaş, zulüm gibi olumsuz koşullardan kaçmak amacıyla bu tür bir hareketlilik gösterirler.

Göçün temel sebepleri, çok çeşitli faktörlerden kaynaklanabilir ve genellikle birden fazla neden bir arada etkili olur. Göçün başlıca nedenleri şu şekilde sıralanabilir:

Ekonomik Nedenler: En yaygın göç sebeplerinden biri ekonomik fırsatlardır. Göçmenler, daha yüksek maaşlar, daha iyi iş imkanları, daha düşük yaşam maliyetleri gibi ekonomik avantajlar arayarak göç edebilirler. Örneğin, gelişmekte olan bir ülkeden daha gelişmiş bir ülkeye iş bulma amacıyla yapılan göçler, ekonomik nedenlere dayanır (İnan, 2016).

Savaş ve Zulüm: İnsanlar, savaş, iç çatışmalar, etnik temizlik veya dini zulüm gibi şiddet içeren durumlardan kaçmak için göç ederler. Bu tür göçler, zorunlu göç olarak adlandırılır ve genellikle mülteci statüsüyle ilişkilidir.

Sosyal ve Kültürel Nedenler: Aile birleşimi, daha iyi eğitim olanakları ya da kültürel ve sosyal uyum gibi nedenlerle de göç yapılabilir. Bazen göç, sadece bir toplumun kültürel olarak daha uyumlu olabileceği bir yer arayışıyla da yapılır.

Çevresel Nedenler: İklim değişiklikleri, doğal afetler, kuraklık gibi çevresel faktörler de göçü tetikleyebilir. Bu tür göçler, genellikle “iklim göçü” veya “çevresel göç” olarak adlandırılır ve bu durumda göçmenler, yaşamlarını sürdürebilmek için çevresel değişikliklerden etkilenen bölgelerden başka bölgelere gitmek zorunda kalabilirler.

Politik Nedenler: Politik istikrarsızlık, hükümet baskıları, ifade özgürlüğü kısıtlamaları ya da daha özgür bir yaşam arayışı, politik göçmenlerin hareketliliğine yol açar. Bu tür göçler, genellikle baskı altındaki bireylerin özgürlüklerini bulmak için gerçekleştirdiği hareketliliklerdir.

Göçün hem göç edenler hem de göç edilen toplumlar üzerinde önemli etkileri vardır. Bu etkiler olumlu ya da olumsuz olabilir ve genellikle bir zaman diliminde toplumsal yapıyı değiştirebilir. Göçmenler, yeni bir çevreye uyum sağlamak zorunda kalırlar. Bu süreç, dil, kültür, iş bulma gibi pek çok zorlukla birlikte gelir. Ancak göç, aynı zamanda daha iyi yaşam koşulları, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim gibi avantajlar da sağlayabilir. Göçmenler, çoğu zaman eski yaşam biçimlerinden, kültürel geleneklerinden ve ailelerinden uzaklaşmak zorunda kalırlar. Göçmenlerin gelmesi, yerel ekonomiye katkıda bulunabilir, iş gücünü artırabilir ve toplumsal çeşitliliği zenginleştirebilir. Ancak, bazı durumlarda, özellikle göçmen sayısının fazla olduğu yerlerde, yerel halkla entegrasyon sorunları yaşanabilir. Göçmenlerin uyum sorunları, sosyal gerilimlere yol açabilir ve yerli halkın kaynaklarına olan talep artabilir. Göç, farklı kültürlerin buluşmasına, yeni fikirlerin ve değerlerin yayılmasına olanak tanır. Bu durum hem göçmenler hem de yerel halk için yeni fırsatlar yaratabilir. Ancak, bu kültürel etkileşim bazen kimlik sorunlar, kültürel çatışmalar ve önyargılar gibi sosyal sorunlara da yol açabilir (Önder, 2020).

Göç, yalnızca bireysel bir deneyim değil, aynı zamanda ülkeler için önemli bir yönetim meselesidir. Göçmenlik politikaları, göçmenlerin haklarını koruma, entegrasyon süreçlerini kolaylaştırma ve toplumsal uyumu sağlama amacı güder. Ülkeler, göçü yönetebilmek için çeşitli politikalar ve yasal düzenlemeler geliştirirler. Bu politikalar, göçmenlerin ülkeye girişinden çalışma haklarına, sağlık hizmetlerine erişimden eğitim olanaklarına kadar geniş bir yelpazeyi kapsar (Erder, 1986). Göç, bireylerin ve toplumların yaşamını derinden etkileyen, çok yönlü bir olgudur. Bir taraftan göç, bireylerin daha iyi bir yaşam arayışı içinde yaşadığı değişim süreci olarak öne çıkarken, diğer taraftan göçmenlerin bulundukları toplumda kültürel, ekonomik ve sosyal değişimlere yol açar. Göçün sonuçları hem göçmenler hem de yerel halk için karmaşık olabilir, ancak uzun vadede kültürel çeşitlilik ve toplumsal zenginlik açısından büyük fırsatlar sunar. Göç, sadece bir yer değiştirme değil, aynı zamanda toplumsal yapıları yeniden şekillendiren bir süreçtir (Aktel & Kaygısız, 2018).

Göçmen Nedir?

Göçmen, kendi ülkesinden ayrılarak başka bir ülkeye yerleşmeyi tercih eden ve bu kararı, genellikle daha iyi yaşam koşulları, ekonomik fırsatlar, daha yüksek yaşam standartları veya sosyal imkanlar gibi sebeplerle alan birey ya da topluluktur. Göçmen kavramı, çok geniş bir anlam taşı-

yan ve farklı perspektiflerden ele alınabilen bir terimdir. Hem hukukî hem de sosyolojik açılarından bakıldığında, göçmen, bulunduğu yerin toplumsal, kültürel, ekonomik ve politik koşullarından etkilenecek yeni bir yaşam arayışına giren kişiyi ifade eder. Göçmen olmanın temel dinamiği, insanın mevcut yaşam koşullarından tatmin olmaması ya da daha iyi bir yaşam umuduyla başka bir coğrafyada yeni bir başlangıç yapma isteğidir. Göçmenler, genellikle kendi vatanlarında karşılaştıkları zorlukları aşmak için, daha istikrarlı, güvenli ve fırsatlarla dolu bir çevrede yaşama isteğiyle hareket ederler. Göç, bireysel bir karar olabileceği gibi, aynı zamanda ailesel ya da toplumsal bir süreç olarak da şekillenir. Göçmenlerin en belirgin özelliği, bir yerden başka bir yere, kalıcı ya da uzun süreli yerleşim amacıyla hareket etmeleridir. Göçmen kavramı, farklı coğrafyalarda ve farklı toplumsal bağlamlarda değişik şekillerde tanımlanabilir. Birçok farklı disiplin, göçmeni tanımlamak için farklı kriterler kullanır. Örneğin, sosyolojide göçmen, toplumdan uzaklaşan ve başka bir toplumda yeni bir yaşam kurmaya çalışan birey olarak görülürken; hukukta, göçmen, bir ülkenin vatandaşlık haklarını kazanmış ancak o ülkeye yerleşmiş yabancı kişi olarak tanımlanabilir. Her iki tanımda da ortak bir nokta, bireyin yeni bir toplumda yaşamak için kendi kimlik, kültür ve toplumsal bağlarını bir ölçüde geride bırakıp, uyum sağlamak zorunda olmasıdır (Önder, 2020).

Birçok ülke için göçmen, yerleşim amacıyla ülkeye gelen, genellikle iş gücü arzını karşılayan ya da ülkede belirli bir süre ikamet eden kişiyi tanımlar. Ancak göçmen kavramının kapsamı, bazen “mülteci” veya “sığınmacı” gibi terimlerle karıştırılabilir. Göçmenler, çoğunlukla kendi isteğiyle ve gönüllü olarak göç ederken, mülteciler ve sığınmacılar, çoğu zaman zorunlu nedenlerle yer değiştirmek durumunda kalırlar. Yani, göçmen terimi genellikle ekonomik veya sosyal sebeplerle hareket eden kişileri tanımlarken, mülteciler ve sığınmacılar genellikle savaş, zulüm veya doğa felaketleri gibi zorlayıcı sebeplerle göç ederler.

Göçmenler çok çeşitli sebeplerle kendi ülkelerinden ayrılabilirler. Bu sebepler hem kişisel hem de toplumsal düzeyde değişkenlik gösterebilir.

Ekonomik fırsatlar göçün en büyük sebebidir. İnsanlar, daha iyi bir yaşam standardı, yüksek gelir, iş imkanları veya düşük yaşam maliyetleri gibi ekonomik nedenlerle göç edebilirler. Birçok göçmen, iş bulma umuduyla daha gelişmiş ülkelere yönelir. Bu tür göç, genellikle iş gücü talebinin fazla olduğu yerlerden, iş gücü arzının fazla olduğu bölgelere doğru gerçekleşir (Kaya & Erdoğan, 2015).

Göçmenler, geldikleri ülkelerde ekonomik, sosyal ve kültürel anlamda önemli bir rol oynarlar. Genellikle, iş gücü olarak büyük katkılar sağlarlar, özellikle düşük maliyetli işlerde çalışarak yerel ekonomiye katkıda bulunurlar. Aynı zamanda, göçmenlerin gelenekleri ve kültürleri, yaşadıkları toplumların kültürel çeşitliliğine zenginlik katabilir. Göçmenler, çeşitli dil, yemek, müzik, sanat ve yaşam biçimleriyle, yaşadıkları topluma kültürel katkılarda bulunurlar. Ancak, göçmenlerin uyum süreçleri bazen sorunlu olabilir. Dil engeli, kültürel farklılıklar, iş bulma zorlukları gibi faktörler, göçmenlerin yeni toplumlarına entegrasyonunu zorlaştırabilir. Bu bağlamda, göçmenlerin yerleşim yaptıkları ülkelere entegre olabilmeleri için çeşitli sosyal ve kültürel destek mekanizmalarına ihtiyaçları vardır. Göçmenlerin yasal statüsü, bulundukları ülkede belirli haklara sahip olmalarını sağlar. Göçmenler, genellikle çalışma, sağlık hizmetleri, eğitim gibi temel haklardan yararlan-

nabilirler. Ancak bu haklar, her ülkenin göçmenlik politikalarına ve yasal düzenlemelerine göre değişiklik gösterebilir. Bazı ülkeler, göçmenlere tam vatandaşlık hakları tanıırken, diğer ülkeler yalnızca geçici ikamet izni verir. Birçok ülkede göçmenler, toplumda genellikle daha düşük sosyal statüye sahip olabilirler ve bu durum, ayrımcılık, yoksulluk veya sosyal dışlanma gibi sorunlara yol açabilir (Kaya & Erdoğan, 2015).

Göçmenler, yeni bir ülkede karşılaştıkları pek çok zorlukla başa çıkmak zorundadırlar. Bunlar arasında en yaygın olanları şunlardır:

Dil Engelleri: Göçmenler, geldikleri ülkede konuşulan dili öğrenmek zorunda kalırlar. Dil bilmemek, günlük yaşamı ve iş bulmayı zorlaştırabilir.

Kültürel Uyumsuzluk: Göçmenler, yeni toplumun kültürel normlarına uyum sağlamakta güçlük çekebilirler. Kıyafet, yemek, sosyal ilişkiler gibi kültürel farklılıklar, uyum süreçlerini zorlaştırabilir.

Ekonomik Zorluklar: İş bulma, iş gücü piyasasına entegre olma ve gelir elde etme konusunda zorluklarla karşılaşılabilir. Ayrıca, yaşam maliyetlerinin yüksek olması da göçmenlerin ekonomik olarak zorluk çekmesine neden olabilir.

Toplumsal Dışlanma ve Ayrımcılık: Göçmenler, bazen yerli halk tarafından dışlanabilir ya da ayrımcılığa uğrayabilirler. Bu durum, psikolojik sorunlar ve toplumsal uyumsuzluk yaratabilir.

Göçmenlik, yalnızca bir ülke sınırları içinde yer değiştirme değil, aynı zamanda bireylerin yaşamlarını yeniden şekillendirdiği, toplumsal yapıları değiştiren bir süreçtir. Göçmenlerin hem geldikleri ülkelere hem de bulundukları toplumlara katkı sağladıkları unutulmamalıdır. Göçmenlerin karşılaştığı zorluklar, toplumların birlikte yaşama kültürünü geliştirmeleri için fırsatlar sunar. Göçmenlik, globalleşen dünyada giderek daha önemli hale gelen bir fenomen olup, bu süreçlerin daha sağlıklı bir şekilde yönetilmesi hem göçmenlerin hem de yerel toplumların faydasına olacaktır.

Mülteci Nedir?

Mülteci, bir bireyin, bulunduğu ülke içinde yaşadığı tehlikeler, zulümler veya siyasi baskılar nedeniyle, yaşamını tehlikeye atacağı düşüncesiyle kendi vatanını terk eden kişidir. Mülteciler, genellikle savaş, iç çatışmalar, etnik veya dini zulümler gibi şiddetli koşullardan kaçmak zorunda kalan, barış içinde yaşama hakkı için başka bir ülkeye sığınan bireylerdir. Kişinin siyasi, dini, ırkı veya etnik kimliği gibi nedenlerle başkalarından farklı muamele görmesi, yaşam haklarını tehdit eden bir durum yaratır ve bu da onu göç etmeye zorlar (Asar, 2018).

Mültecilerin göç kararını vermelerinin ardında birçok zorlayıcı sebep bulunmaktadır. En yaygın nedenler arasında siyasi baskılar, dini inançlar, etnik köken, ırk, sosyal sınıf, yoksulluk, kıtlık ve savaş gibi olgular yer alır. Bu durumlar, mültecilerin hem fiziksel güvenliklerini tehdit etmekte hem de yaşamlarını sürdürmelerini imkansız hale getirmektedir. Mülteciler, vatanlarından ayrıldıkları anda, sadece fiziksel bir mekândan başka bir yere gitmekle kalmaz, aynı zamanda kendi kimliklerini, kültürel bağlarını ve toplumsal ilişkilerini de geride bırakmak zorunda kalırlar (Özkan, 2013).

Mülteci olmak, yalnızca bir yer değiştirme süreci değil, bir kimlik kaybı ve yeniden inşa sürecidir. Göç ettikleri ülkelerde karşılaştıkları uyum sorunları, sosyal dışlanma, dil bariyerleri ve ayrımcılık gibi zorluklar, mültecilerin hayatlarını daha da zorlaştıran faktörler arasında yer alır

Mülteci kavramının uluslararası hukukta net bir tanıma kavuştuğu en önemli tarihsel belge, 1951 yılında kabul edilen Cenevre Sözleşmesi'dir. Bu sözleşme, mültecilerin hukuki statüsünü tanımlayan ve uluslararası düzeyde mülteci haklarını güvence altına alan bir anlaşmadır. Cenevre Sözleşmesi'ne göre, mülteci, "kendi ülkesinde ırkı, dini, siyasi görüşleri, toplumsal grubun mensubiyeti veya belirli bir sosyal grubun parçası olmaları nedeniyle zulme uğrama tehlikesi bulunan ve bu nedenle ülkesine geri dönme korkusu taşıyan kişidir" (Özkan, 2013). Bu tanımda yer alan beş temel gerekçe ise şu şekilde sıralanabilir: dini inançlar, etnik köken veya ırk, toplumsal grup üyeliği, tabiiyet (vatandaşlık) ve siyasi düşünceler. Mülteci olarak kabul edilen kişiler, bu gerekçelerden biri veya birkaçının etkisiyle, ülkelerindeki zulüm veya tehditlerden kaçmak zorunda kalmışlardır. Bu sözleşme, mültecilerin korunmasını ve haklarının güvence altına alınmasını sağlamayı amaçlar. Mülteci statüsüne sahip bireyler, genellikle sığındıkları ülkelerde geçici bir süre için ikamet edebilirler ve bu süre zarfında çeşitli haklardan yararlanabilirler. Ancak, mültecilerin bulundukları ülkedeki hakları ve yaşam koşulları, ülkenin iç hukukuna ve mülteci kabul politikalarına bağlı olarak değişiklik gösterebilir (Aktel & Kaygısız, 2018).

Mülteci ve göçmen kavramları, sıklıkla karıştırılsa da aralarında temel farklar bulunmaktadır. Bu farklar hem kişisel motivasyonlar hem de zorunluluk derecesi açısından belirgindir. Göçmenler, genellikle daha iyi yaşam koşulları, iş fırsatları, eğitim olanakları gibi gönüllü nedenlerle yer değiştiren bireylerdir. Mülteciler ise, yaşamlarını tehdit eden bir durumla karşı karşıya kalan, güvenlik ve hayatta kalma amacıyla göç etmek zorunda kalan kişilerdir. Göçmenlik, çoğu zaman bir tercihtir; insanlar daha iyi bir yaşam arayışıyla kendi istekleriyle göç ederler. Buna karşılık, mülteci olma durumu zorunluluktan kaynaklanır; mülteciler, can güvenlikleri tehdit altında olduğu için ülkelerinden kaçmak zorunda kalırlar. Bir diğer fark, mültecilerin genellikle ülkesine geri dönme imkânı olmadığından, diğer ülkeye sığındıkları anda mülteci statüsü kazanırlar. Göçmenler ise çoğunlukla istedikleri zaman eski ülkelerine geri dönebilirler. Mülteci olmak, bir zorunluluk, bir hayatta kalma mücadelesidir ve çoğu zaman geri dönülemeyen bir yolculuğa çıkar. Mültecilerin, kendi ülkelerinde yaşadıkları zorbalık, zulüm, şiddet ve tehditler nedeniyle bulundukları ülkenin sunduğu güvenlik ve koruma ihtiyacı, göçmenlerden farklı olarak temel bir hayatta kalma meselesidir (Önder, 2020).

Mülteciler, ülkelerinden zorla ayrıldıkları ve genellikle terk ettikleri evlerini, işlerini, ailelerini kaybettikleri için, sığındıkları ülkelerdeki yaşamlarına başlangıçta büyük bir boşluk ve travma ile başlarlar. Bu durum, psikolojik ve sosyal uyum sorunlarına yol açabilir. Mülteciler için en büyük zorluklardan biri, yeni bir dil ve kültürle tanışmak, topluma uyum sağlamak ve yerleşik bir hayat kurmaktır. Yaşam koşullarının genellikle zor olduğu mülteci kamplarında, bu kişiler sıklıkla temel ihtiyaçlarını karşılayabilecek imkanlardan yoksun kalır. Eğitim, sağlık hizmetleri ve çalışma olanakları gibi temel haklardan faydalanmaları ise, her zaman garanti değildir (Asar, 2018).

Mültecilerin karşılaştığı bir diğer zorluk ise, bulundukları ülkelerde ayrımcılık, önyargı ve yabancı düşmanlığı gibi olgularla mücadele etmeleridir. Toplumun bazı kesimleri, mültecileri "yabancı"

olarak görerek onları dışlayabilir veya onlara karşı olumsuz tutumlar geliştirebilir. Bu tür ayrımcı tutumlar, mültecilerin toplumla entegrasyonunu güçleştirebilir, toplumsal uyumsuzluk ve gerilimlere yol açabilir. Bununla birlikte, mültecilerin yaşadıkları zorlukların üstesinden gelebilmesi için uluslararası toplum ve sığındıkları ülkeler, insan hakları temelinde koruma sağlamak zorundadırlar. Bu bağlamda, mültecilerin eğitimi, iş gücü piyasasına entegrasyonu ve kültürel uyumu için özel destek ve programlar geliştirilmelidir. Ayrıca, mültecilere yönelik daha kapsayıcı bir yaklaşım benimsenmeli ve toplumsal kabul süreçleri iyileştirilmelidir. Mülteci olmak, sadece fiziksel bir yer değiştirme değil, aynı zamanda bireysel ve toplumsal bir travmanın, kültürel bir kaybın ve kimlik mücadelesinin de bir parçasıdır. Mülteciler, yaşamlarını tehdit eden koşullar nedeniyle başka bir ülkeye sığınmış ve genellikle geri dönme imkânları olmayan bireylerdir. Göçmenlik ile mültecilik arasındaki en temel fark, zorunluluk ve gönüllülük arasındaki farktır. Mülteciler, hayatta kalma mücadelesi verirken, göçmenler genellikle daha iyi bir yaşam umudu ile yer değiştirirler. Uluslararası toplumun, mültecilerin karşılaştığı bu zorlukları anlaması ve çözüm bulma konusunda daha duyarlı olması gerekmektedir. Hem mültecilerin haklarını koruma hem de toplumlar arası barışı sağlama konusunda alınacak önlemler, daha adil ve eşit bir dünyaya doğru önemli bir adım olacaktır (Aktel & Kaygısız, 2018).

Günümüzde göç ile mültecilik arasındaki sınır giderek bulanıklaşmış ve bu iki kavramın ayrımını yapmak daha karmaşık hale gelmiştir. Örneğin, savaş, iç çatışma veya doğal afet gibi olağanüstü durumlarda bazı bireyler güvenlik gerekçesiyle göç ederken, aynı koşullar altında yaşamaya devam eden bireyler de bulunmaktadır. Bu durum, göçün yalnızca bir zorunluluk değil, aynı zamanda bireysel tercihlerin, kişisel kaynakların ve çevresel koşulların etkisiyle şekillendiğini göstermektedir. Göç, artık tek bir zorlayıcı faktörle tanımlanamayacak kadar çok boyutlu bir hal almıştır; bireylerin ekonomik, sosyal, kültürel ve psikolojik durumlarına bağlı olarak farklı biçimler kazanabilmektedir.

Özellikle son yıllarda, erkek ağırlıklı mültecilik vakaları dikkat çekmektedir. Çoğu zaman bu bireyler, ailelerini geride bırakarak daha iyi ekonomik fırsatlar arayışına girmekte ve kazandıkları geliri ailelerine göndermeyi sürdürmektedir. Bu durum, klasik mülteci tanımını zorlamakta ve onları ekonomik hedeflerle hareket eden göçmenlere daha yakın bir konuma yerleştirmektedir. Ayrıca, önceki dönemlerdeki mültecilerin aksine, günümüzde birçok mülteci geldikleri yerle bağlarını sıkıca korumakta ve bu bağları aktif olarak sürdürmektedir. Hatta bazı durumlarda, mülteci statüsünün zorunlu şartlarına rağmen, gönüllü olarak geldikleri bölgelere ziyaret gerçekleştirdikleri de görülmektedir.

Günümüzde mülteciler, genellikle en yakın ülkeye değil, en iyi yaşam koşullarını sunan ülkelere yönelmektedir. Bu tercih, mültecilik sürecinin sadece zorunluluğa değil, bireysel beklentilere ve hedeflere dayalı olarak şekillendiğini göstermektedir. Aynı şekilde, ülkelerin mültecilere yönelik politikalarını da insani zorunluluklardan ziyade, etno-kültürel bağlar ve iş gücü açıkları gibi pragmatik faktörler belirlemektedir. Bu bağlamda, "insanilik" kıstası, çoğu zaman tartışmayı tabulaştıran bir söylem haline gelmekte ve mültecilik politikalarının temel dinamiklerini sorgulamayı zorlaştırmaktadır. Bu durum, mülteci krizlerine yönelik yaklaşımların daha eleştirel ve gerçekçi bir çerçevede ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Türkiye'nin Yasal Mevzuatı

Türkiye, stratejik konumu nedeniyle tarihi boyunca büyük göç hareketlerine ev sahipliği yapmış bir ülkedir. Hem transit geçiş noktasında yer alması hem de bir çekim merkezi haline gelmesi nedeniyle Türkiye, göçmenler, mülteciler ve sığınmacılar için önemli bir destinasyon olmuştur. Ülke, çeşitli göçmen gruplarına ev sahipliği yaparken, bu kişilerin haklarını düzenleyen hukuki çerçeve, hem ulusal hem de uluslararası düzeyde belirli yasal düzenlemelere dayanır. Türkiye'nin göçmenlik ve mültecilerle ilgili yasal mevzuatı, 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne ve diğer uluslararası belgeler ile uyumlu bir şekilde şekillenmiştir, ancak yasal uygulamalarda yerel ve uluslararası pratikler bazen farklılık gösterebilmektedir. Türkiye, 1951 yılında kabul edilen Cenevre Sözleşmesi ve protokollerine taraf olmasına rağmen, bu sözleşme çerçevesinde belirli coğrafi kısıtlamalara gitmiştir. Bu, Türkiye'nin yalnızca Avrupa'dan gelen mültecileri kabul etme yükümlülüğü taşıdığı anlamına gelir. Bu durum, Türkiye'yi bir "ilk asıl" (first asylum) ülkesi yaparken, aynı zamanda mülteci kabul politikalarında coğrafi sınırlamalar getiren tek ülkelerden biri kılmaktadır (Özkan, 2013).

Türkiye, 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne taraf olmuştur ancak bu sözleşmeye coğrafi sınırlama ekleyerek yalnızca Avrupa kökenli mülteciler için bu hakları tanımıştır. 1967 Protokolü ile bu coğrafi sınırlama, başka bir protokol aracılığıyla ortadan kaldırılmış ve daha geniş bir kapsama sahip olmuştur. Ancak Türkiye, bu protokolü onaylayarak hala sadece Avrupa'dan gelen mültecileri kabul etmektedir. Dolayısıyla, Türkiye'deki mülteciler için uygulanan yasalar, genellikle Avrupa'dan gelen mülteciler ile sınırlıdır.

Türkiye'de göçmenlik ve mültecilerle ilgili temel yasal çerçeve, aşağıdaki yasal düzenlemelere dayanmaktadır:

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (2013)

Türkiye'deki en önemli yasal düzenleme, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'dur (YUKK). 2013 yılında kabul edilen bu kanun, göçmenlik, sığınmacı ve mülteci statüsündeki kişilerin haklarını düzenleyen temel kanun olarak önemli bir yer tutmaktadır. YUKK, Türkiye'ye sığınan yabancıların yasal statülerini belirler ve onları koruma altına alır. Yasa, aynı zamanda sığınma, mülteci, geçici koruma gibi çeşitli statüler belirleyerek farklı gruplara ait düzenlemeleri içerir.

Bu kanuna göre, Türkiye'de mülteci statüsü, sadece Avrupa kökenli mülteciler için geçerlidir. Diğer ülkelerden gelen kişiler, geçici koruma statüsünde kabul edilir. Özellikle Suriye'den gelen mülteciler, Türkiye'deki geçici koruma statüsüne sahip olan en büyük gruptur.

Geçici Koruma Yönetmeliği (2014)

Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014 yılında kabul edilen ve Suriye'deki iç savaş gibi durumlar sonucu Türkiye'ye gelen sığınmacılar için uygulamaya konmuş bir düzenlemedir. Bu yönetmelik Türkiye'ye büyük bir mülteci akını yaşandığı dönemde, geçici bir süreyle sığınmacıların temel haklarını düzenlemektedir. Geçici koruma, sınırlı bir süre için sağlanan bir statü olup, kişilere eğitim, sağlık, çalışma gibi temel haklar sunmaktadır. Ancak bu statü, mülteci statüsü ile aynı hakları

sunmaz; geçici koruma, çoğunlukla yerleşik bir statü kazanma hakkı tanımamakta, ancak kriz durumlarında hızlı bir koruma sağlamaktadır.

Uluslararası Sözleşmeler ve Anlaşmalar

Türkiye hem bireysel hem de toplumsal düzeyde mültecilerin haklarını korumak adına çeşitli uluslararası sözleşmelere taraf olmuştur. Bu bağlamda, Cenevre Sözleşmesi ve Cenevre Protokolü dışında, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) ile iş birliği yapmaktadır. Ayrıca, Avrupa Konseyi ve Birleşmiş Milletlerin mültecilerle ilgili sözleşmeleri de Türkiye'nin yasal çerçevesinin bir parçasıdır (Asar, 2018).

Türkiye'deki mülteciler, belirli haklardan faydalanma hakkına sahiptir. Ancak, bu haklar genellikle belirli bir yasal statüye dayanmaktadır ve statüye göre farklılık gösterebilir. Aşağıda, Türkiye'deki mültecilerin sahip olduğu başlıca haklar yer almaktadır:

Barınma ve Yerleşim: Mülteciler ve sığınmacılar, Türkiye'deki kabul merkezlerinde veya mülteci kamplarında barınma imkânı bulabilirler. Ayrıca, geçici koruma statüsündeki bireyler de devletin sunduğu sosyal hizmetlerden faydalanabilir.

Sağlık Hizmetleri: Türkiye, mültecilerin sağlık hizmetlerine erişimlerini sağlamak amacıyla çeşitli düzenlemeler yapmıştır. Geçici koruma altındaki kişiler, devlet hastanelerinde ücretsiz sağlık hizmeti alabilirler.

Eğitim Hakları: Türkiye'deki mültecilerin çocukları, Türk okullarında eğitim görme hakkına sahiptir. Türkiye, özellikle Suriyeli çocukların eğitim alabilmesi için çeşitli projeler başlatmış ve eğitim hakkını sağlamak için çeşitli adımlar atmıştır.

Çalışma İzni: Geçici koruma statüsündeki kişilere belirli koşullarda çalışma izni verilmektedir. Ancak mültecilerin çoğu, Türkiye iş gücü piyasasında genellikle düşük ücretli ve güvencesiz işlerde çalışmaktadır (Özkan, 2013)

Sosyal Güvenlik: Türkiye, mültecilerin sosyal güvenlik haklarına dair bir dizi adım atmış olmakla birlikte, sosyal güvenlik kapsamında bazı düzenlemeler, geçici koruma statüsündeki bireyler için daha sınırlı olabilmektedir.

Türkiye, özellikle Suriye iç savaşının başladığı 2011 yılından sonra, büyük bir mülteci akınına uğramıştır. Bu durum, Türkiye'nin sosyal, ekonomik ve politik yapısını etkilemiş, mültecilerin karşılaştığı zorluklar artmıştır. Mültecilerin hukuki statülerinin yanı sıra, kültürel uyum, dil engelleri, iş gücü piyasasındaki ayrımcılık, sağlık hizmetlerine erişim gibi pratik sorunlar da gündeme gelmiştir. Ayrıca, bazı mülteciler, evsizlik, yoksulluk ve ayrımcılık gibi günlük yaşam sorunlarıyla başa çıkmak zorunda kalmışlardır. Türkiye, göçmen ve mültecilerin barınma, eğitim, sağlık gibi temel haklarını korumak adına çeşitli düzenlemeler getirmiştir. Ancak, ulusal yasaların uluslararası sözleşmelerle uyumlu hale getirilmesi, mültecilerin toplumsal entegrasyonunun hızlandırılması ve yasal statülerinin iyileştirilmesi noktasında daha fazla adım atılması gerekmektedir. Türkiye'nin mülteci politikalarının uluslararası düzeyde örnek teşkil etmesi hem insani sorumlulukların yerine getirilmesi hem de göçmen ve mültecilere yönelik sürdürülebilir çözümler üretilmesi açısından önemli bir fırsat sunmaktadır (Özkan, 2013).

Arap Baharı Sonrası Türkiye-Suriye İlişkileri

Arap Baharı, Ortadoğu ve Kuzey Afrika'daki birçok Arap ülkesinin siyasi, sosyal ve ekonomik yapısında köklü değişimlere yol açmıştır. 2011 yılında başlayan bu halk hareketleri, Suriye'yi de etkileyerek iç savaşa dönüşmüş ve bölgesel dengeleri altüst etmiştir. Türkiye, bu süreçte Suriye ile olan ilişkilerinde köklü bir değişim yaşamıştır; Türk Dış İşleri Bakanlığına göre (2024) başlangıçta reform yanlısı bir tutum benimserken, daha sonra rejim karşıtı bir politikaya yönelmiştir.

Türkiye'nin Arap Baharı Dönemi Suriye Politikası

Türkiye ile Suriye arasındaki ilişkiler Beşar Esad döneminde görece olumlu yönde bir seyir izlemiş; iki ülke arasında ekonomik ve diplomatik iş birliği artmıştır. Hatta bu iş birliği, sınır geçişlerinde kolaylıklar sağlanması ve serbest ticaret anlaşmaları gibi çeşitli projelere yansımıştır. Türkiye Arap Baharı'nın başlarında demokratik reformları destekleyen bir tutum benimsemiş ve rejimini reform yapmaya teşvik etmeye çalışmıştır.

Ancak Suriye'de başlayan protestoların şiddetle bastırılması, binlerce kişinin öldürülmesi ve rejimin insan haklarını ihlal eden uygulamaları (BBC, 2020), Türkiye'nin Esad rejimine yönelik tutumunu değiştirmiştir. Türkiye, barışçıl bir geçiş süreci için çağrıda bulunmuş, ancak bu çağrılar ne yazık ki yanıtız kalmıştır. Rejimin muhaliflere yönelik sert müdahaleleri, Türkiye'yi muhalefeti desteklemeye itmiş ve bu durum iki ülke arasındaki diplomatik bağların tamamen kopmasına yol açmıştır. Esad rejiminin Türkiye'yi düşman olarak tanımlaması ve Türkiye'nin muhalifleri desteklediğini açıkça ifade etmesi, iki ülke arasında bir düşmanlık yaratmıştır (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2024). Suriye ise bunu iç işlerine bir müdahale olarak yorumlamıştır.

Türkiye'nin Arap Baharı Dönemi Suriye Politikası

Türkiye'nin Suriye politikasında Arap Baharı sonrası dönemde üç temel strateji ön plana çıkmıştır: insani yardım, uluslararası iş birliği ve güvenlik odaklı politikalar

İnsani Yardım ve Geçici Koruma Politikası: Türkiye, Suriye'den gelen mültecilere yönelik açık kapı politikası benimsemiştir. Bu politika kapsamında milyonlarca Suriyeliye geçici koruma statüsü tanınmış ve mültecilere eğitim, sağlık ve barınma gibi temel hizmetler sağlanmıştır (T.C. İçişleri Bakanlığı, 2024). Bu politika, başlangıçta insani bir yaklaşım sergilemiş ve uluslararası toplum tarafından olumlu karşılanmıştır. Ancak mülteci sayısının hızla artması, ulusal kaynaklar üzerindeki baskıyı artırmış ve zamanla toplumsal tepkilere yol açmıştır (Taşkıran, 2022).

Uluslararası İş Birliği Çabaları: Türkiye, Suriye krizine çözüm bulma amacıyla NATO, BM ve diğer uluslararası kuruluşlarla iş birliği yapmaya çalışmıştır. Ancak, uluslararası toplumun krize etkili bir müdahalede bulunamaması, Türkiye'yi bölgesel düzeyde daha aktif politikalar izlemeye yönlendirmiştir. Özellikle mültecilerin Avrupa'ya geçişini engellemek için Türkiye ve AB arasında yapılan anlaşmalar, Türkiye'nin mülteci krizindeki rolünü daha belirgin hale getirmiştir.

Güvenlik Odaklı Politikalar: Suriye krizinin derinleşmesi, Türkiye'nin sınır güvenliğini doğrudan tehdit eden unsurların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Özellikle terör örgütlerinin (DAEŞ

ve YPG gibi) Suriye'deki varlığı, Türkiye'yi güvenlik eksenli bir dış politika izlemeye itmiştir. Bu durum, Türkiye'nin askeri müdahalelere yönelmesinde önemli bir etken olmuştur.

Türkiye'nin Askeri Müdahaleleri

Türkiye, Suriye krizinde güvenlik tehditlerini bertaraf etmek ve sınır ötesindeki etkisini artırmak amacıyla bir dizi askeri operasyon düzenlemiştir. Türkiye Dışişleri Bakanlığı'na (2024) göre bu operasyonlar şöyle sıralanabilir:

Fırat Kalkanı Harekâtı (2016): Türkiye, bu operasyonla DAES unsurlarını etkisiz hale getirmeyi ve sınır hattında güvenli bir bölge oluşturmayı hedeflemiştir. Bu harekât, DAES'in sınır boyunca oluşturduğu tehdidi ortadan kaldırmak ve Suriyeli mültecilerin geri dönüşünü kolaylaştırmak amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Zeytin Dalı Harekâtı (2018): Afrin bölgesine yönelik bu operasyon, Türkiye'nin YPG ve PYD'nin oluşturduğu tehditlere karşı aldığı bir önlem olarak öne çıkmıştır. Türkiye, bu harekâtla terör örgütlerinin sınırdaki etkisini azaltmayı ve bölgesel istikrarı sağlamayı hedeflemiştir.

Barış Pınarı Harekâtı (2019): Türkiye, bu harekâtla sınır boyunca 30 kilometrelik bir güvenli bölge oluşturmayı amaçlamış ve bu bölgeye Suriyeli mültecilerin geri dönüşünü teşvik etmeyi planlamıştır. Ancak bu operasyon, uluslararası kamuoyunda tartışmalara yol açmış ve Türkiye'nin işgalci bir güç olarak algılanmasına neden olmuştur.

Bu operasyonlar, Türkiye'nin Suriye'deki güvenlik kaygılarını gidermeye yönelik önemli adımlar olsa da uluslararası düzeyde eleştirilere ve yaptırım tehditlerine maruz kalmıştır. Buna rağmen Türkiye, bu müdahalelerle sınır güvenliğini sağlamış, mülteci hareketlerini kontrol altına almış ve bölgedeki etkisini artırmıştır.

Sonuç olarak Arap Baharı sonrası Türkiye-Suriye ilişkileri, insani yardım, uluslararası iş birliği ve askeri müdahalelerle şekillenmiştir. Türkiye, Suriye krizinin bölgesel ve uluslararası etkilerine karşı çok boyutlu bir politika izlerken, mülteci krizi ve güvenlik sorunları gibi zorluklarla karşılaşmıştır. Bu dönemde izlenen politikalar, hem Türkiye'nin ulusal çıkarlarını koruma çabalarını hem de uluslararası sistemdeki rolünü güçlendirme hedeflerini yansıtmaktadır. Ancak, bu politikalar zamanla hem toplumsal hem de diplomatik düzeyde önemli gerilimlere yol açmıştır.

Suriye İç Savaşı ve Mülteci Sorunları

Bahsedildiği üzere, Suriye İç Savaşı Türkiye'nin iç ve dış politikasını derinden etkilemiştir. Bu bölümde bu etkinin yarattığı aksiyonlar incelenecektir.

Türkiye'nin Güvenlik Politikaları

Suriye iç savaşı, Türkiye'nin sınır güvenliğini doğrudan tehdit eden bir kriz olarak, güvenlik politikalarını yeniden şekillendirmeye zorlamıştır. Savaşın etkileri, sınır boyunca artan terör faaliyetleri, mülteci akını ve bölgesel istikrarsızlıkla kendini göstermiştir. Türkiye, bu tehditleri bertaraf etmek için aşağıdaki üç temel güvenlik önceliğini benimsemiştir:

Terör Örgütleri ile Mücadele: Suriye’deki iç savaş ortamında, DAESH ve YPG/PYD gibi terör örgütleri güç kazanmış, bu durum Türkiye’nin sınır bölgelerinde artan bir tehdit oluşturmuştur. Türkiye, bu örgütlerin etkisini sınırlandırmak için sınır ötesi operasyonlara yönelmiş ve ulusal güvenlik stratejilerini bu tehdide göre yeniden yapılandırmıştır. Fırat Kalkanı ve Zeytin Dalı gibi operasyonlar, bu mücadelede kilit adımlardır.

Mülteci Akınının Yönetimi: Suriye’den Türkiye’ye yönelik mülteci akını, sınır güvenliğini karmaşık hale getirmiştir. Yüksek mülteci sayıları, düzensiz göç ve kaçakçılık gibi sınır güvenliğiyle ilgili sorunların artmasına yol açmıştır. Türkiye, sınır kontrol mekanizmalarını güçlendirmiş, teknolojik gözetleme sistemleri ve fiziki bariyerler gibi güvenlik önlemleriyle bu akını yönetmeye çalışmıştır. Böylece Suriye iç savaşı, Türkiye’nin sınır güvenliğini doğrudan tehdit etmiş, artan mülteci akını sınır kontrol mekanizmalarını zorunlu kılmıştır. Göç politikalarının geçicilik ve belirsizlik ekseninde şekillenmesi, sınır ötesi operasyonlarla terör tehditlerini bertaraf etme stratejileriyle birleşmiştir (Utar, 2024:156-203)

Sınır Güvenliği ve Güvenli Bölgeler: Türkiye, sınır hattını korumak ve güvenli bölgeler oluşturarak bu alanları terörden temizlemek için askeri operasyonlar gerçekleştirmiştir. Bu operasyonların amacı, yalnızca Türkiye’nin sınır güvenliğini sağlamak değil, aynı zamanda Suriyeli mültecilerin güvenli bir şekilde geri dönüşünü kolaylaştırmaktır. Güvenli bölge stratejisi hem uluslararası alanda destek arayışıyla hem de bölgesel istikrar çabalarıyla uyumludur. Fakat özellikle Amerika, bunu Kürtleri baskılama aracı olarak çerçevelemiştir.

Türkiye’nin Mülteci Sorunsalı: Ulusal ve Uluslararası Mücadele

2011’den itibaren dünyanın en büyük mülteci nüfusunu ağırlayan ülke konumuna gelmiştir. Suriyeli mültecilere yönelik “geçici koruma” statüsü kapsamında eğitim, sağlık, barınma ve çalışma izni gibi temel hizmetler sunulmuştur. Ancak, bu insani yaklaşım, mülteci sayısının hızla artmasıyla birlikte ekonomik ve sosyal gerilimlere yol açmıştır:

Ekonomik Etkiler: Mültecilerin sayısındaki artış, kira fiyatlarında yükseliş ve sağlık, eğitim gibi altyapı hizmetlerinde yüklenme yaratmıştır. Ekonomik açıdan, düzensiz göçün getirdiği mali yük ve iş gücü rekabeti yerel halkta hoşnutsuzluk yaratırken, bazı sektörlerde ekonomik katkılar da sağlamıştır (Yağcı, 2024).

Toplumsal Gerilimler: Türkiye’de mültecilere karşı başlayan misafirperverlik söylemi, zamanla toplumsal gerginliklere dönüşmüştür (Karaçay, 2024: 1785). Özellikle ekonomik sıkıntılar, mültecilere yönelik olumsuz algıyı güçlendirmiş ve mültecilerin ülkelerine geri gönderilmesi yönündeki talepleri artırmıştır. Göç politikasının merkezîyetçi ve çekingen yaklaşımlar içermesi, entegrasyon süreçlerinde sorunlar yaratmıştır (Karaçay, 2024: 1780).

Uluslararası Düzeyde Mücadele: Türkiye, Suriye krizinde hem insani yardım odaklı politikalar hem de uluslararası iş birliği çabalarıyla dikkat çekmiştir. Özellikle, Türkiye’nin göç politikaları AK Parti hükümetinin muhafazakâr yaklaşımıyla şekillenirken, Avrupa Birliği ile yapılan mülteci anlaşmaları bu süreçte kritik rol oynamıştır (Özcelik, 2024: 170-194). Türkiye-AB mutabakatı çer-

çevesinde, Türkiye'nin Avrupa'ya mülteci geçişlerini sınırlandırması karşılığında finansal destek sağlanması planlanmıştır (euronews, 2024). Ancak, uluslararası toplumun sağladığı destek, krizle başa çıkmak için yetersiz kalmıştır.

Geri Dönüş ve Güvenli Bölgeler: Türkiye, Suriyeli mültecilerin gönüllü geri dönüşlerini teşvik etmek amacıyla Suriye'nin kuzeyinde güvenli bölgeler oluşturmayı hedeflemiştir. Bu bölgelerde altyapı ve yerleşim projeleri geliştirilerek mültecilerin dönüşleri için cazip koşullar sunulmaya çalışılmıştır (T.C. İçişleri Bakanlığı, 2024). Ancak, bu geri dönüş planları uluslararası destek eksikliği, güvenlik kaygıları ve Esad rejimiyle yaşanan gerilimler nedeniyle kısıtlı bir başarı elde etmiştir.

Sonuç

Arap Baharı ve Suriye iç savaşı, bölgesel dengeleri ve uluslararası ilişkileri köklü bir şekilde dönüştürmüş, özellikle Türkiye üzerinde çok boyutlu etkiler bırakmıştır. Türkiye, bu süreçte insani yardım odaklı politikaları ve güvenlik önceliklerini birleştirerek kriz yönetiminde aktif bir rol üstlenmiştir. Başlangıçta reform çağrılarını ve barışçıl bir geçiş sürecini destekleyen Türkiye, Suriye krizi derinleştikçe Esad rejimine karşı net bir tutum sergilemiş ve Suriye muhalefetine desteklemiştir. Ancak bu tutum, Türkiye'yi Suriye krizinin daha da karmaşık hale geldiği bir bağlama sürüklemiş hem ulusal hem de uluslararası düzeyde yeni zorluklarla karşı karşıya bırakmıştır.

Türkiye'nin Suriye politikaları üç temel eksen etrafında şekillenmiştir: insani yardım ve mülteci yönetimi, sınır güvenliği ve terörle mücadele, ve rejim değişikliği hedefleri. Özellikle Suriyeli mültecilere yönelik açık kapı politikası, uluslararası toplum tarafından insani bir başarı olarak değerlendirilse de bu politika Türkiye'nin ekonomik ve sosyal yapısında derin izler bırakmıştır. Artan mülteci nüfusu, altyapı, barınma, eğitim ve sağlık hizmetleri üzerinde büyük bir yük oluştururken, toplumsal uyum sorunlarını ve ekonomik rekabeti tetiklemiştir. Bu süreçte Türkiye'nin mülteci yönetiminde tam anlamıyla kontrollü bir model geliştiremediği gözlemlenmiştir.

Suriye'deki terör örgütlerinin faaliyetleri, Türkiye'nin ulusal güvenliği açısından büyük bir tehdit oluşturmuş, bu durum sınır ötesi askeri operasyonları gerektirmiştir. Ancak bu operasyonlar, uluslararası kamuoyunda olumsuz tepkilerle karşılanmış, Türkiye'nin Kürtlere yönelik bir kırım girişiminde bulunduğu iddialarını gündeme getirmiştir. Bu algı, Türkiye'nin müttefikleri tarafından yalnız bırakılmasına neden olmuş ve uluslararası ilişkilerde derin kırılmalar yaratmıştır. Aynı şekilde, güvenli bölgeler oluşturma ve mültecilerin gönüllü geri dönüşünü sağlama hedefleri de uluslararası destek eksikliği nedeniyle sınırlı bir başarı göstermiştir.

Türkiye'nin uluslararası arenadaki yalnızlığı, özellikle Avrupa Birliği ile yapılan mülteci anlaşmalarında belirginleşmiştir. Avrupa'ya mülteci geçişlerini engelleme karşılığında mali destek ve diplomatik iş birliği bekleyen Türkiye, bu süreçte büyük ölçüde yalnız bırakıldığı eleştirileriyle karşı karşıya kalmıştır. Bu durum, Türkiye'nin uluslararası toplumla olan ilişkilerini yeniden değerlendirmesini gerektirmiştir.

Son dönemde yaşanan Esad rejiminin sonu, Suriye'de yeni bir siyasi bağlamın ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu bağlamda Türkiye için önemli fırsatlar ve riskler bir arada bulunmaktadır.

dır. Tersine bir göç hareketinin gerçekleşmesi, Türkiye'nin Suriye üzerindeki yumuşak gücünü artırabilir. Bununla birlikte, Türkiye'nin inşaat sektöründe güçlü bir aktör olarak, Suriye'nin yeniden inşasında aktif bir rol üstlenmesi beklenmektedir. Ancak, Suriye'nin kuzeyinde YPG'nin oluşturduğu etnik temelli yapılanmanın Türkiye açısından varoluşsal bir tehdit oluşturması, çözülmesi gereken kritik bir mesele olarak varlığını sürdürmektedir.

Türkiye'nin Suriye krizine yaklaşımı, insani yardımla başlayan ancak zamanla güvenlik ve jeo-politik kaygıların ön plana çıktığı çok boyutlu bir süreç olmuştur. Türkiye'nin bu süreçte hem insani hem de güvenlik odaklı politikaları bir arada yürütebilme çabası, küresel insani krizlere yanıt veren bir ülke olarak tarihsel önem taşımaktadır. Ancak bu deneyim, Türkiye'nin gelecekte benzer krizlere yönelik daha kapsamlı, stratejik ve sürdürülebilir politikalar geliştirme ihtiyacını açıkça ortaya koymaktadır. Türkiye'nin bölgesel bir aktör olmanın ötesinde, küresel göç ve mülteci politikalarına yön veren bir model sunma potansiyeli bulunmaktadır. Suriye krizine yönelik politikaların başarı veya başarısızlığı hem Türkiye'nin ulusal çıkarlarının korunmasında hem de uluslararası toplumun bu tür krizlere karşı kolektif çözümler geliştirme kapasitesinde belirleyici olacaktır.

Bu bağlamda, Türkiye'nin gelecekte daha güçlü bir uluslararası iş birliği ağı kurması hem mülteci krizlerinin yönetiminde hem de bölgesel güvenliğin sağlanmasında kritik bir öncelik olacaktır. Bu yaklaşım, Türkiye'nin yalnızca bir kriz yöneticisi değil, aynı zamanda bölgesel istikrarı ve küresel dayanışmayı güçlendiren bir aktör olarak rolünü yeniden tanımlamasını sağlayacaktır.

Kaynakça

- Akıncı, B. & Nergiz, A. & Gedik, E. (2015). Uyum Süreci Üzerinde Bir Değerlendirme: Göç ve Toplumsal kabul. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 58-83.
- Aktel, M. & Kaygısız, Ü. (2018). Türkiye'de Göç Yönetimi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 23(2), 582.
- Asar, A. (2018). *Yabancılar Hukuku*, (4. Basım). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- BBC. (2020). Arap Baharı'nın 10 yılında 10 ülkenin hikâyesi: Ekmek, özgürlük ve onur kavgasından geriye ne kaldı? BBC News Türkçe. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-55331196>
- Durugönül, E. (1997). Sosyal Değişme Göç ve Sosyal Hareketler, Toplum ve Göç (II. Ulusal Sosyoloji Kongresi, 20-22 Kasım 1996). Ankara: İstatistik Enstitüsü Yayınları.
- Erder, S. (1986). *Refah Toplumunda "getto" ve Türkler*. İstanbul: Teknografik Matbaacılık A.Ş.
- euronews. (2024, December 20). AB liderleri Suriye konusunda temel ilkelerde anlaştı, isyancılarla ilgili "henüz karar verilmedi" | Euronews. <https://tr.euronews.com/my-europe/2024/12/20/ab-liderleri-suriye-konusunda-temel-ilkelerde-anlasti-isyancilarla-ilgili-henuz-karar-veri>
- İnan, C. (2016). Türkiye'de Göç Politikaları: İskân Kanunları Üzerinden Bir İnceleme. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 10-33.
- Karaçay, A. B. (2024). Türkiye'deki Suriyeli mültecilere yönelik entegrasyon politikaları: Çekingen ve merkezîyetçi yaklaşımlar. *Ticaret Üniversitesi Açık Erişim*.

- Kaya, A. & Erdoğan, M. N. (2015). Giriş. İçinde Erdoğan, M. M. & Kaya, A. (Ed.), Türkiye'nin göç tarihi -14. yüzyıldan 24. yüzyıla. Türkiye'ye göçler. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Utar, S. (2024). Türkiye'nin yeni uluslararası göç yönetimi: Göç politikalarının geçicilik ve belirsizlik kısıcındaki Suriyeli, Iraklı ve Afgan göçmenlerin deneyimleri üzerinden. Ankara Üniversitesi Açık Erişim.
- Önder, N. (2020). Geçici Korunanlara Yönelik Sağlık Politikaları Analizi. Ankara: Tam Pozitif Reklam Matbaa.
- Özcelik, M. (2024). Muhafazakâr siyasi partilerin karşılaştırmalı göç politikası analizi: CDU, Muhafazakâr Parti ve AK Parti örnekleri. Necmettin Erbakan Üniversitesi Açık Erişim.
- Özkan, I. (2013). Göç, İltica ve Sığınma Hukuku, (1. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Taşkıran, C. (2022). Suriye'deki Olaylar ve Türkiye'nin Suriye Politikası. Düşünce Dünyasında Türkiz, 3(15), Article 15.
- T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2024). Türkiye—Suriye Siyasi İlişkileri /. <https://www.mfa.gov.tr/turkiye-suriye-siyasi-iliskileri-.tr.mfa>
- T.C. İçişleri Bakanlığı. (2024). Geçici Korumamız Altındaki Suriyeliler. <https://www.goc.gov.tr/gecici-korumamiz-altindaki-suriyeliler>
- Yazıcı, M. (2019). Bir Toplumsal Yapı Değişim Dinamiği Olarak Göçler ve Göçmenler. (Ed.)
- Yağcı, S. (2024). Türkiye'de düzensiz göçün ekonomi politiği. ProQuest Dissertations Publishing.
- H. Sakız & H. Apak. (Der.), Türkiye'de Göçmen Kapsayıcılığı içinde (71-98). Ankara: Pegem Akademi

Hakem Değerlendirmesi: Dış Bağımsız

Yazar Katkısı: Eda Nur Şahin %100

Destek ve Teşekkür Beyanı: Çalışma için destek alınmamıştır.

Etik Onay: Bu çalışma etik onay gerektiren herhangi bir insan veya hayvan araştırması içermemektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı: Çalışma ile ilgili herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Peer Review: Independent double-blind

Author Contributions: Eda Nur Şahin 100%

Funding and Acknowledgement: No support was received for the study.

Ethics Approval: This study does not contain any human or animal research that requires ethical approval.

Conflict of Interest: There is no conflict of interest with any institution or person related to the study.

